

16. Русова С. Вибрані педагогічні твори : у 2 кн. / Русова С. – К. : Либідь, 1997. Кн. 2. – 318 с.

17. Маловідомі першоджерела української педагогіки (друга половина XIX – XX століття) : хрестоматія / [упоряд. : Л. Д. Березівська та ін.] – К. : Науковий світ, 2003. – 418 с

УДК 37.044.5 (100)

В.І. Статівка

Сумський державний педагогічний університет

А.М. Статівка

Академія внутрішніх справ

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ У ВИХОВАННІ ЛЮБОВИ ДО ЧИТАННЯ: ДОСВІД РОБОТИ МЕДІАТЕКИ В CAVALER SUR MER, FRANCE

У статті розглянуто основні шляхи формування вмінь ефективного читання та проаналізовано досвід роботи одного з французьких культурно-освітніх закладів – медіатеки міста CAVALER SUR MER в аспекті виховання любові до читання у дітей.

В статье рассмотрены основные пути формирования умений эффективного чтения и проанализирован опыт работы одного из французских культурно-образовательных учреждений – медиатеки города CAVALER SUR MER в аспекте воспитания любви к чтению у детей.

The article focuses upon the main ways of forming skills of effective reading and analyses the experience of work in one of French educational establishments – mediateka in CAVALER SUR MER in the aspect of teaching children love to the reading.

Науковців та батьків давно вже хвилює проблема, яку можна віднести до глобальних (але не у природному, а в суспільному та моральному значеннях), – це проблема зменшення частки читання у формуванні світогляду особистості. Людина не читає: не любить читати, не вміє читати, не може відшукати потрібну інформацію у друкованому тексті, не може повноцінно здійснювати пізнавальну діяльність... В інформаційному суспільстві це призводить до деградації особистості, витіснення її із певної соціальної ніши.

Відомий російський державний діяч XIX ст. граф М.С. Воронцов уважав, що існує два суттєві шляхи пізнання (і він перевіряв це на досвіді виховання власних синів) – це читання і подорожі. Не погодитися з такою думкою важко навіть у XXI столітті (хоча з розвитком цивілізації шляхів пізнання стало більше, проте роль зазначених не знизилась), але ці два способи пізнання для кожної особистості можуть давати різні результати, оскільки ставлення до читання та ступінь ефективності цього виду мовленнєвої діяльності у кожного різний.

Навчання ефективного сприйняття тексту – один з аспектів роботи педагогів у процесі освітньо-виховної діяльності. В Україні, як і у світі,

визнається **актуальність** зазначеної проблеми, її важливість для формування особистості в умовах інформаційного суспільства.

Не випадково сучасні науковці підпорядковують свою дослідницьку діяльність розробці методики формування мотиваційної сфери особистості та навчання ефективного читання.

Під ефективним читанням розуміється не переведення буквеного коду у звуковий, а максимальне вилучення інформації з тексту за певний проміжок часу. Саме такого читання (в методичній науці його називають комунікативним читанням) має навчати вчитель з будь-якого предмета.

Загальновідомо, що значний внесок у розвиток методики навчання комунікативного читання зробили науковці, які працюють над методикою викладання іноземної мови, оскільки саме в цій галузі комунікативний підхід до навчання мови, що вимагає вільного володіння всіма видами мовленнєвої діяльності, почав реалізовуватися значно раніше (60 – 70 роки ХХ століття). Учені йшли шляхом урахування особливостей роботи психобіологічних механізмів мовленнєвої діяльності, фаз породження мовленнєвої діяльності, які визначили та описали психологи М.І. Жинкін [5], І.О. Зимня [6; 7], О.О. Леонтьєв [10] та ін.

Розробка і вдосконалення методики навчання читання ведеться різними шляхами: у 70-ті роки ХХ ст. учені зосереджують увагу на *диференційованому* навчанні кожного виду мовленнєвої діяльності, особливо рецептивних видів, оскільки досі методика навчання слухання та читання випадала з поля зору науковців; паралельно стверджується шлях, що дістав назву *комплексне* навчання – у процесі засвоєння мови учні оволодівали відразу двома видами мовленнєвої діяльності; у 80 – 90-ті роки ХХ ст. набуває популярності такий шлях, як *взаємозв'язане* навчання видів мовленнєвої діяльності, що полягає у паралельному розвитку всіх видів мовленнєвої діяльності на основі одного й того самого мовно-мовленнєвого матеріалу.

В аспекті навчання рідної мови комунікативний підхід стверджується лише у 90-х роках ХХ ст., і відтоді навчанню читання як виду мовленнєвої діяльності присвячують свої праці О. Волощук [1], Л.М. Вьюшкова [2], Г.Г. Граник [3], Л.П. Добраєв [4], О.А. Ісаєва [9], Н.О. Іполітова [8], Т.М. Пахнова [11; 12], В.І. Статівка [13], Л.Є. Туміна [14] та ін., закладаються методичні основи навчання ефективного читання рідною мовою. У зазначених працях запропонована система навчання ефективного читання переважно шляхом комплексного та взаємозв'язаного навчання.

Подібними шляхами розвивається методика навчання ефективного читання у Франції, проте на даному етапі французьке суспільство більше стурбовано іншою проблемою: як викликати бажання читати, виховати любов до читання як одного зі шляхів наукового пізнання та ознайомлення зі світовою культурою. Усі намагання навчити ефективного читання будуть марними, якщо дитина не хоче читати, якщо в неї не існує прагнення до читання, не вихована повага до книги.

У сучасному українському суспільстві, зокрема у школах, визначається тенденція до зменшення частки читання в пізнанні світу, в отриманні естетичної насолоди від художнього твору. У Франції, навпаки (зокрема це стосується регіону CAVALER SUR MER, PROVANCE), ставлення дітей до книги можна порівняти зі ставленням до найдорожчої для них речі, немов до живої істоти. Вони плачуть, коли випадково пошкодили книгу, і радіють, коли повернули їй попередній вигляд. Доросле населення із задоволенням відвідує бібліотеку, про що свідчить, наприклад, надзвичайно велика кількість відвідувачів медіатеки під час курортного сезону. Громадяни Франції приїжджають відпочивати на південь до Лазурної бухти та йдуть до бібліотеки, щоб мати можливість читати навіть під час відпочинку.

У чому ж полягає причина такого ставлення до книги і прагнення до читання? На нашу думку, вона полягає у системі роботи з виховання любові до читання і поваги до книги. **Мета статті** – проаналізувати досвід роботи медіатеки, одного з кращих державних закладів у культурно-освітній системі міста CAVALER SUR MER і всього регіону PROVANCE, частка роботи якого підпорядкована формуванню поважного ставлення дитини до книги і читання.

Медіатека – це державна структура в системі освіти і культури, яка відіграє роль бібліотеки й центру культурно-просвітницької роботи серед різновікового населення (від 7 – 9 місяців і доросліше). Серед різноаспектної роботи цього закладу особлива увага приділяється вихованню любові до книги. Ця діяльність скоординована із навчально-виховними закладами, які в Україні називались би яслами, садочками, початковою школою. Щоб стала зрозумілою зазначена думка, стисло опишемо, як побудована у Франції система навчально-виховних закладів.

Перший заклад, до якого потрапляє дитина, – це *creche* – яселка, в яких діти перебувають із 3-місячного віку до 3-літнього; після трьох років дитина відвідує *ecole maternelle* – це заклад, в якому знаходяться діти до 6-річного віку.

Його не можна порівняти ані зі школою, ані з садочком, хоча французи називають його школою: з дітьми працюють вихователі і вчителі, а кінцевий результат полягає у тому, що діти оволодівають алфавітом і читають.

Ecole primaire охоплює дітей від 6 до 11 років і навчання відбувається протягом п'яти років (з 1 по 5 класи): CP – курс підготовчий; CE-1 – курс елементарний; CE-2 – курс елементарний, другий рік навчання; CM-1 – курс середній; CM-2 – курс середній, другий рік навчання. Цей етап у навчанні можна порівняти з початковою школою в українській системі освіти.

З 12 до 16 років навчання відбувається в ліцеї, в якому діти проходять шість терміналів: 6-й (найнижчий) – 5-й – 4-й – 3-й (найвищий). Останній рік навчання у ліцеї складається з двох терміналів (2-го і 1-го), в яких відбувається профільне навчання.

Після закінчення ліцею дитина може вступати до університету.

Ми нагадали структуру освітньої системи у Франції, щоб зазначити, що медіатека на кожному етапі навчання відіграє свою роль у формуванні любові до книги і читання, але детальніше розглянемо роботу медіатеки з наймолодшими потенційними читачами (від 7 – 9 місяців до 3-х років). Саме у цей період життя дитина активно засвоює світ і життєві цінності формуються і на підсвідомому рівні. Те, що увійшло у світ дитини у цьому віці, залишається назавжди. Ось чому до системи цінностей мають потрапити найголовніші, у тому числі й ставлення до читання.

З 7 – 9-місячними дітьми працівники медіатеки починають працювати переважно у приміщенні *creche* (яселка). Для сеансу роботи з книгою існує спеціальне приміщення, в якому стіни обтягнуті сірою непривабливою тканиною; на стінах немає ніяких предметів, що могли б заволодіти увагою малюків. Єдиним строкатим та привабливим предметом є книга в руках у бібліотекаря.

Діти, які ще не можуть самостійно сидіти, розміщуються у спеціально облаштованих кріселях.

Особливості книги для цього віку полягають у тому, що вона картонна, строката, приваблива, з кількістю сторінок не більш ніж п'ять. Речення на сторінці коротенькі, а ілюстрації – з різних тканин, приємних на дотик, бо дітьми семимісячного віку книга пізнається взагалі як предмет, а тому має залишити приємне тактильне відчуття.

У приміщенні тільки діти, бібліотекар і книга. Бібліотекар спрямовує

власний погляд лише на книгу (не можна дивитися в очі малюкам, бо вони відразу переключають увагу на людину, а не на книгу). Бібліотекар показує красиву, привабливу книгу, говорить про те, що це книга, яку вони зараз читатимуть. Розгортає її та читає надрукований рядок, перегортає і знову читає... Після нетривалого читання дітям дається змога потримати книгу в руках. “Хто хоче цю книжечку потримати? А хто хоче цю?”. Діти беруть книгу у руки, а бібліотекар пильнує, щоб діти не брали її до рота або не кидали чи не рвали. Як тільки-но помічено щось подібне, книга відбирається з промовлянням приблизно таких фраз: “Книгу не можна... Книга – не іграшка... Книгу треба берегти...”.

З 9-місячного віку діти навчаються відкривати книгу охайно та обережно. Іноді трапляється, що дитина випадково відірвала щось у книзі, то найчастіше спостерігається така реакція дитини: дитина дуже вражена, плаче. Тоді бібліотекар бере дитину за ручку і веде до майстерні, де “лікують” удвох книгу: клейкою стрічкою прикріплюють відірване... Дитина радіє, коли книга знову має первинний вигляд, і вже після такого подібні випадки трапляються вкрай рідко. Діти не рвуть, не обписують книги.

Якщо малюки навчилися ходити, то заняття проводяться в медіатеці. Один вихователь бере двох дітей за руки і веде до медіатеки (або їх підвозять). Для дітей 1,2 – 1,5-річного віку існують спеціальні зали, стіни яких оббито м'якою тканиною. В залі немає гострих і твердих предметів, а крісельця для дітей зроблено у вигляді різних тваринок. Зал має вигляд мініамфітеатру, в якому на “сцені”, внизу – діти і бібліотекар, а “публіка” (батьки та вихователі) – вище, на сходинах.

Діти всідаються зручно у крісельця, їх увагу привертає бібліотекар з книгою. Спочатку книгу читає сам бібліотекар, а потім діти вибирають собі книгу і гортають її, відповідаючи на запитання: “Хто це?” або повторюючи напам'ять, що там написано. Як тільки діти починають галасувати або недбало ставитися до книги, відразу вихователі та батьки забирають їх. Так виховується поважне ставлення до бібліотеки і книги: в бібліотеці не можна галасувати, а слід поводитися тихо. Книги читаються в атмосфері тиші і спокою.

Перші сеанси виховної роботи бібліотекаря не перевищують 15 – 20 хвилин, щоб не силувати дитину, а скористатися природною увагою до незвичного. Урахування таких й подібних моментів приводить до того, що дитина ставиться до бібліотеки як до місця, де є лише приємні враження (цьому

підпорядковане навіть частування дітей напоями в медіатеці). Дитина звикає ходити до бібліотеки, до працівників бібліотеки, а вже згодом вона навчається усієї премудрості роботи з джерелами інформації в бібліотеці.

Працівники таких культурно-просвітницьких закладів, як медіатеки перебувають у постійному пошуку шляхів та методів, що допомогли б виплекати паростки любові до читання, що закладені з раннього віку, у плодоносне дерево. Про це свідчать матеріали відвіданої нами регіональної конференції з теми: “Як навчити дітей любити читати?” (серпень 2008 року). Учасниками цієї конференції були працівники медіатек, шкіл, технічних ліцеїв, університету регіону PROVANCE та представники мерії міста CAVALER SUR MER, що опікаються цією справою. Наведемо цікаві, на наш погляд, думки, що були висловлені учасниками конференції:

- читання – це певний акт свободи, особистість сама має обирати, коли, де, як і що читати, але в арсеналі педагога мають бути чинники, що підштовхують до читання; читання має завжди супроводжуватися дорослими, непомітно спрямовуватися ними;

- дітям не завжди цікаво читати те, що їм пропонують у школі, не є поганим навіть те, що діти читають щось “легке”; вони через “легке” читання осягають глибокі істини; слід надавати право педагогу самому обирати книги для читання дітям;

- до сприйняття класичної літератури дитину варто готувати: спочатку читати доступне для розуміння, відтворювати осягнуте у малюнках, інсценуваннях;

- спочатку читання є пасивним, згодом воно має переходити в активне під впливом різноманітних прийомів: діти 8 – 9 років колективно пишуть власну книгу, наприклад “Дитина Місяця”; старшокласники обговорюють важливі моральні проблеми, посилаючись на досвід героїв класичної літератури... Лише за умови активного читання виникає потреба у читанні;

- на заняттях має звучати художнє слово: читати вголос, читати не обов’язково у класі, можна в бібліотеці, під час подорожей, за інших обставин; необхідно змінити тактику читання у технічних закладах, щоб сколихнути інтерес у молоді, і не лякатись, коли він зникає: любов до читання може згасати і знову повертатися;

- деякі діти приховують від учителів та ровесників, що вони багато читають: бояться виглядати “заучками”, проте багато дітей бояться читати

вголос через те, що погано читають, ось чому уроки читання мають відбуватися чотири рази на тиждень, і всі діти повинні читати вголос, щоб удосконалювати техніку.

Аналіз вищенаведених думок дає підстави говорити про спільну проблему виховання любові до читання, про її глобальний характер. Описаний досвід роботи медіатеки з розв'язання зазначеної проблеми у Франції заслуговує на схвалення та запозичення, бо він дає позитивні результати.

ЛІТЕРАТУРА

1. Волощук Е. В. Умеют ли читать ваши... старшекласники / Е. В. Волощук // Всесвітня література. – 1997. – № 8. – С. 28 – 34.
2. Вьюшкова Л. Н. Учим слушать / Л. Н. Вьюшкова // Русский язык в школе. – 1995. – № 5. – С. 8 – 10.
3. Граник Г. Г. Когда книга учит. / Бондаренко С. М., Граник Г. Г., Концевая Л. А. – М. : Педагогика, 1991. – 212 с.
4. Доблаев Л. П. Смысловая структура учебно-научного текста и проблема его понимания. / Доблаев Л. П. – М. : Педагогика, 1982. – 128 с.
5. Жинкин Н. И. Язык – речь – творчество : избранные труды. / Н. И. Жинкин – М. : Лабиринт, 1998. – 368 с.
6. Зимняя И. А. Психология обучения иностранным языкам в школе. / Зимняя И. А. – М. : Просвещение, 1991. – 234 с.
7. Зимняя И. С. Самостоятельная работа над языком как основная форма учебной деятельности студентов / И. С. Зимняя // Методика обучения языкам межнационального и национального общения. – М. : Изд-во МПИ, 1991. – С. 14 – 20.
8. Ипполитова Н. А. Совершенствование механизмов речи школьников на уроках русского языка / Н. А. Ипполитова // Русский язык в школе. – 1995. – № 3. – С. 3 – 8.
9. Ісаєва О. О. Теорія і технологія розвитку читацької діяльності старшокласників у процесі вивчення зарубіжної літератури. / Ісаєва О. О. – К. : Вид-во нац. пед. ун-ту ім. М. П. Драгоманова, 2003. – 413 с.
10. Леонтьев А. А. Психолінгвістическіє єдиниці і порождєніє речевого висказыванія. / Леонтьев А. А. – М. : Наука, 1969.
11. Пахнова Т. М. Художественный текст на уроках русского языка / Т. М. Пахнова // Русский язык в школе. – 1993. – № 3. – С. 3 – 10.
12. Пахнова Т. М. Художественный текст на уроках русского языка / Т. М. Пахнова // Русский язык в школе. – 2000. – № 4. – С. 3 – 12.
13. Стативка В. И. Взаимосвязанное обучение умениям речевой деятельности. / Стативка В. И. – Сумы : Изд-во СумДПУ им. А.С. Макаренко, 2004. – 311 с.
14. Тумина Л. Е. Учим слушать / Л. Е. Тумина // Русский язык в школе. – 1993. – № 1. – С. 70 – 72.